

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та менеджменту
Кафедра економіки, підприємництва та туризму

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

УДК 657.6-051

ДАНИЛЮК ВОЛОДИМИР СЕРГІЙОВИЧ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРСЬКИМИ
РИЗИКАМИ ЧУДНІВСЬКОЇ ФІЛІЇ ДП «ЖИТОМИРСЬКИЙ ЛГЗ»**

Спеціальність 051 «Економіка»

Подається на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень, використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Володимир ДАНИЛЮК

Керівник роботи
к.е.н., доцент Марина ЯРЕМОВА

Житомир 2024

Висновок кафедри економіки, підприємництва та туризму
за результатами попереднього захисту кваліфікаційної роботи

Протокол засідання кафедри економіки, підприємництва та туризму

№ ___ від «__» _____ 2024 р.

Завідувач кафедри економіки,
підприємництва та туризму,

д. е. н., професор _____

«__» _____ 2024 р.

Наталія ВАЛІНКЕВИЧ

Гарант ОПП «Економіка»

Другого (магістерського) рівня,

к. е. н., доцент _____

«__» _____ 2024 р.

Марина ЯРЕМОВА

Результат захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти _____

захистила кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК _____

АНОТАЦІЯ

Данилюк В.С. Удосконалення системи управління господарськими ризиками Чуднівської філії ДП «Житомирський лікєро-горілочний завод» – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 051 «Економіка». – Поліський національний університет, Житомир, 2024.

У кваліфікаційній роботі досліджено аспекти управління ризиками у господарській діяльності підприємства та можливості їх мінімізації. Окреслено, що ризики є невід'ємною складовою будь-якої економічної діяльності, а їх вплив може мати позитивний і негативний характер. Негативні наслідки ризиків можуть спричинити фінансових втрати, зниження платоспроможності підприємства, а іноді навіть призводить до банкрутства. Визначено основні категорії ризиків, які виникають у підприємстві, включаючи фінансові, операційні, стратегічні та інші.

Ключові слова: система, ризик, управління, фактори впливу, конкурентоспроможність, ефективність.

SUMMARY

Danylyuk V.S. «Improvement of the economic risk management system of the Chudnivska branch of the State Enterprise «Zhytomyr LVF»» – Qualification work in the form of a manuscript.

Qualification work for the master's degree in specialty 051 Economics. – Polissia National University, Zhytomyr, 2024.

The qualification work examines the aspects of risk management in the economic activities of the enterprise and the possibilities of their minimization. It is emphasized that risks are an integral part of any economic activity, and their impact can be both positive and negative. The negative consequences of risks can cause the loss of financial resources, a decrease in the financial condition of the enterprise, and sometimes even lead to its bankruptcy. The main categories of risks faced by enterprises are identified, including financial, operational, strategic and others.

Keywords: system, risk, management, influencing factors, competitiveness, efficiency.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНА СКАДОВА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	8
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	12
РОЗДІЛ 2. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ РИЗИКІВ ФІНАНСОВО- ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЧУДНІВСЬКОЇ ФІЛІЇ ДП «ЖИТОМИРСЬКИЙ ЛГЗ».....	13
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	25
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ У ЧУДНІВСЬКІЙ ФІЛІЇ ДП «ЖИТОМИРСЬКИЙ ЛГЗ».....	26
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3.....	33
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	36
ДОДАТКИ.....	40

ВСТУП

У сучасних умовах господарювання ризику відіграють важливу роль у забезпеченні ефективності діяльності підприємств. Особливо це стосується державних підприємств, які працюють у складних ринкових умовах та залежать від зовнішніх і внутрішніх чинників. Чуднівська філія ДП «Житомирський ЛГЗ» є одним із важливих бізнес-гравців у галузі лікєро-горілочного виробництва, де економічні ризику, конкуренція та регуляторні зміни впливають на стабільність і розвиток підприємства. Відтак, удосконалення системи управління господарськими ризиками є ключовим фактором забезпечення стабільності, підвищення ефективності і конкурентоспроможності підприємства.

У науковій літературі питання управління ризиками розглядаються з різних аспектів. Значний внесок у розвиток теорії ризик-менеджменту зроблено такими вченими, як Ансофф І., Портер М., Гриньова О., а також українські дослідники, зокрема Литвиненко Л., Герасимчук В., Назаренко С., Отенко І., Романчик Т., Сірик З. які досліджували проблеми управління ризиками в умовах нестабільної економіки. Проте, не зважаючи на значну кількість наукових публікацій, недостатньо уваги приділено специфіці управління ризиками у державних підприємствах лікєро-горілочного виробництва, що підтверджує необхідність подальших досліджень у цьому напрямі.

Метою кваліфікаційної роботи є розробка та обґрунтування рекомендацій щодо удосконалення системи управління господарськими ризиками Чуднівської філії ДП «Житомирський ЛГЗ» для підвищення ефективності її діяльності в сучасних умовах.

Для досягнення поставленої мети дослідження необхідно виконати такі завдання:

- визначити сутність та класифікацію економічного ризику, а також його роль в управлінні підприємством;
- вивчити теоретичні аспекти управління господарськими ризиками;

- провести аналіз ризиків фінансово-господарської діяльності Чуднівської філії ДП «Житомирський ЛГЗ»;
- оцінити основні ризики, які впливають на діяльність підприємства;
- розробити рекомендації щодо удосконалення системи управління ризиками;
- запропонувати заходи щодо підвищення ефективності системи ризик-менеджменту.

Об'єктом дослідження є процес управління господарськими ризиками Чуднівської філії ДП «Житомирський ЛГЗ». Предметом дослідження є методи та інструменти управління господарськими ризиками підприємства.

При написанні кваліфікаційного дослідження використовувались такі методи: *комплексний метод* включав теоретичний та емпіричний аналіз, охопивши вивчення наукової літератури, нормативно-правових актів і сучасних концепцій ризик-менеджменту для визначення основних підходів і тенденцій у сфері управління ризиками. *Емпіричний метод* передбачав застосування прийомів спостереження та аналізу діяльності досліджуваного підприємства для ідентифікації ризиків, оцінки їх ймовірності та впливу. Для моделювання та прогнозування ризикових ситуацій використовуються математико-статистичні методи, зокрема аналіз чутливості та сценарний. Крім того, здійснюється порівняльний аналіз існуючих практик управління ризиками для визначення ефективних стратегій удосконалення.

Для виконання дослідження використовувалися такі джерела інформації: нормативно-правові акти України, що регулюють діяльність у сфері ризик-менеджменту, наукові публікації, монографії та статті вітчизняних і зарубіжних авторів, внутрішня звітність і установчі документи Чуднівської філії ДП «Житомирський ЛГЗ», а також аналітичні звіти та матеріали галузевих досліджень.

Результати дослідження апробовані на міжнародних та всеукраїнських конференціях та колективній монографії:

1) Данилюк В. Теоретична сутність системи управління господарськими ризиками. Студентські наукові читання – 2024: Збірник наукових праць Науково-практичної конференції «Студентські наукові читання – 2024» за результатами I туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт. Житомир: Поліський національний університет, 2024. С 74-78.

2) Данилюк В. Коліщак В. Інноваційний напрям стратегічного розвитку лікєро-горілочного підприємства в сучасних умовах безпечної автоматизації. Механізми управління розвитком територій: зб. наукових праць у 2 ч. Ч. 2. Житомир: Поліський національний університет, 2023. С. 245-248.

3) Данилюк В. Коліщак В. Активізація інноваційної діяльності підприємства. Студентські наукові читання - 2023: Збірник наукових праць Науково-практичної конференції «Студентські наукові читання – 2023» за результатами I туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт. Житомир: Поліський національний університет, 2023. С. 55-59.

Кваліфікаційна робота виконана відповідно до методичних рекомендацій та включає основні розділи: вступ, теоретичний огляд, аналітичний розділ та перспективи дослідження, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНА СКАДОВА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасному світі ведення бізнесу стає дедалі складнішим через зростаючу невизначеність та підвищені ризики. Економічні, політичні, технологічні та соціальні зміни постійно впливають на середовище функціонування підприємств. У цьому контексті управління господарськими ризиками набуває особливого значення, адже саме воно дозволяє забезпечити стабільність і життєздатність підприємства.

Система управління господарськими ризиками — це комплекс методів, підходів і механізмів, спрямованих на виявлення, аналіз, оцінку та мінімізацію негативних впливів ризиків на діяльність підприємства. Важливість цієї системи полягає в забезпеченні фінансової стійкості та конкурентоспроможності, а також у підвищенні адаптивності підприємства до змін у зовнішньому середовищі [1, 3].

Господарський ризик - це можливість виникнення несприятливих наслідків для підприємства через невизначеність умов його діяльності [2]. До таких ризиків належать фінансові втрати, зниження прибутків, збитки від непередбачуваних подій тощо. Ризик - це невід'ємна частина будь-якої підприємницької діяльності, тому управління ним є ключовим завданням для менеджменту підприємства. Основні компоненти системи управління ризиками наведено у рисунку 1.1.

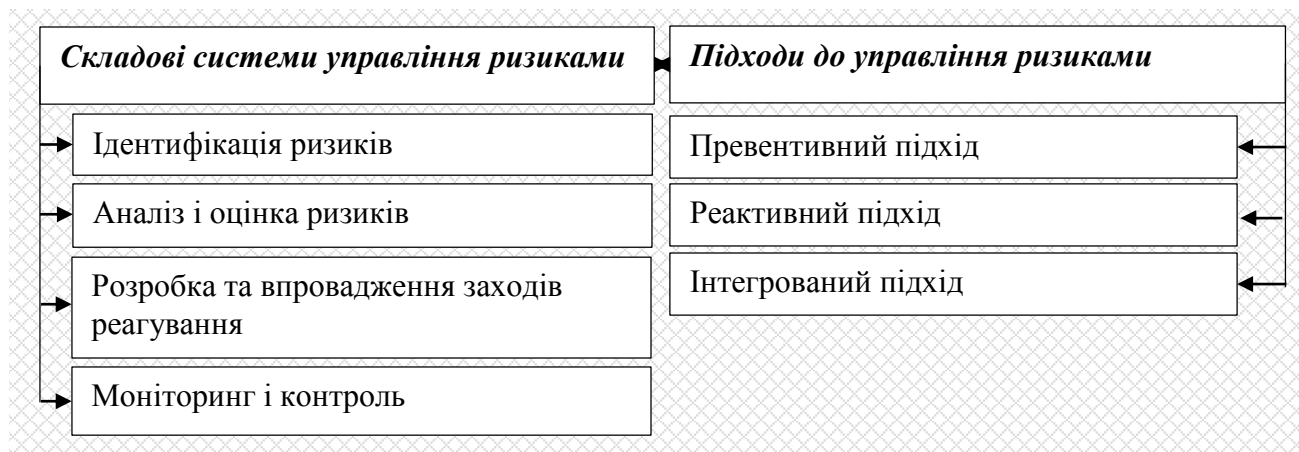

Рис 1.1. Основні компоненти системи управління ризиками

Джерело: власні дослідження автора.

На етапі ідентифікації ризиків виявляються потенційні загрози для підприємства. Ідентифікованими можуть бути як внутрішні фактори (наприклад, слабкі місця в організаційній структурі), так і зовнішні (економічна нестабільність, зміни у законодавстві, конкуренція).

Аналіз і синтез різних підходів до визначення сутності економічних ризиків свідчать про доцільність їх розгляду через призму різноманітних класифікаційних ознак. Це дозволяє глибше осягнути багатогранність та складність цієї економічної категорії. У такому контексті було досліджено існуючі методи класифікації ризиків, а також розроблено власні критерії та різновиди ризиків їх оцінки та аналізу. Узагальнену класифікацію економічних ризиків підприємства подано в додатку 1, класифікація за ознаками у додатку 2 та зони виникнення ризику у додатку 3.

Існує декілька основних підходів до управління господарськими ризиками: превентивний підхід передбачає випереджувальні дії для уникнення або зменшення ризиків ще до їх виникнення; реактивний підхід орієнтується на мінімізацію наслідків ризиків після їх виникнення; інтегрований підхід полягає у поєднанні превентивних і реактивних методів, щоб забезпечити комплексну систему захисту.

Система управління ризиками є важливою частиною стратегічного планування та операційної діяльності будь-якого підприємства. Вона дозволяє зменшити негативний вплив невизначеності та підтримувати стабільність і конкурентоспроможність підприємства. Однак на систему впливають численні зовнішні та внутрішні фактори, які допомагають ефективності її функціонування. Розуміння факторів дає змогу підприємствам адаптуватися та забезпечити гнучкість і обґрунтоване управління ризиками (рис. 1.2).

Структура управління підприємства окреслює сутність розуміння як ризики ідентифікуються, аналізуються та контролюються. Підприємства з чітко визначеними ролями та відповідністю мають переваги у швидкому реагуванні на ризики. Якщо структура є надто складною або бюрократичною, вона може

уповільнювати процес прийняття рішень, що негативно впливає на управління ризиками.

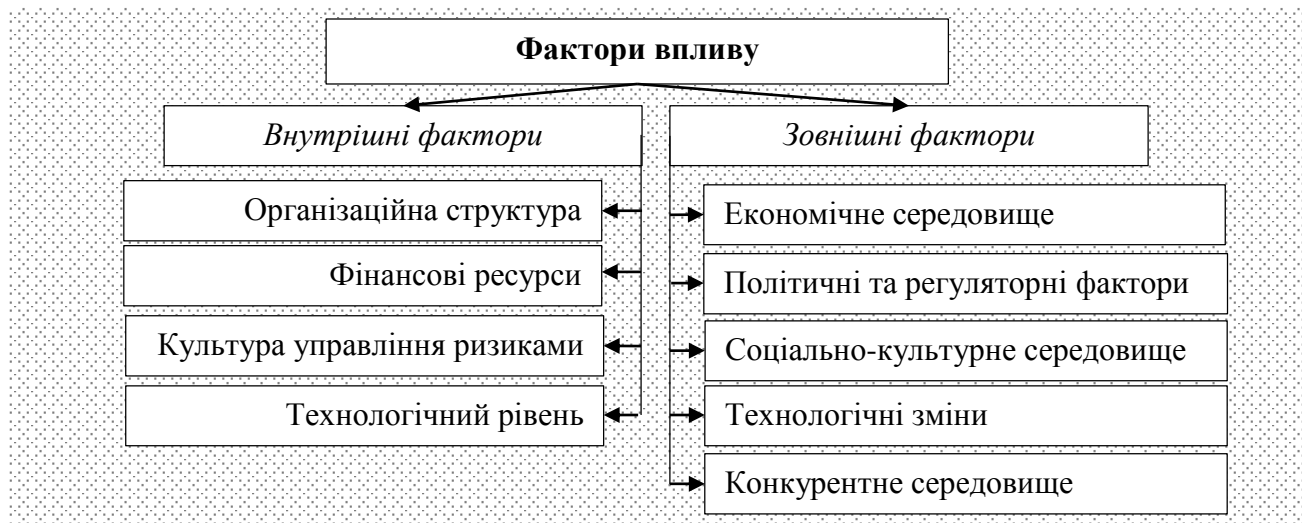

Рис 1.2. Фактори впливу на систему управління ризиками

Джерело: власні дослідження автора.

Доступ до фінансів визначає здатність підприємства покривати ризики або інвестувати у заходи з їх мінімізації. Фінансово стійкі підприємства мають можливість створювати резервні фонди, страхувати активи чи впроваджувати технології для зменшення ризиків. Обмежені фінансові ресурси, навпаки, знижують гнучкість підприємств у реагуванні на загрози.

Якщо у підприємства розвинена культура ризик-менеджменту, співробітники управління розуміють важливість ризиків та активно беруть участь у процесах, що зменшують їхній вплив. Відсутність такої культури може призвести до ігнорування або недооцінювання ризиків, що створює серйозні загрози для бізнесу.

Використання сучасних технологій дозволяє підприємствам швидше виявляти та аналізувати ризики. Автоматизовані системи збору й обробки даних значно підвищують точність оцінок ризиків і зменшують людський фактор. Підприємства з низьким технологічним рівнем зіштовхуються з труднощами у забезпеченні швидкої ідентифікації загроз.

Економічна стабільність або нестабільність країни, в якій функціонує підприємство, також впливає на ризикове ураження. Рецесія, інфляція або валютні коливання можуть привести до фінансових втрат. Сприятлива

економічна ситуація, навпаки, створює умови для більш ефективного управління ризиками. Зміни в законодавстві, політична нестабільність або посилення регулятивних вимог можуть значно підвищити ризики для підприємства. Підприємства, які працюють у політично стабільних країнах із прогнозованими законодавчими нормами, мають більші шанси ефективно керувати своїми ризиками.

Цінності, уподобання та очікування суспільства впливають на запит на товари та послуги, а також на поведінку споживачів. Зміни у соціальних тенденціях, наприклад, зростання екологічної свідомості, можуть створити як нові ризики, так і нові можливості для бізнесу.

Постійний розвиток технологій створює нові можливості водночас нові ризики. Підприємства, які не встигають впроваджувати нові технології, ризикують втратити конкурентні переваги. Одночасно нові технологічні рішення можуть значно підвищити систему управління ризиками, зменшуючи вплив невизначеності.

Конкуренція змушує підприємства шукати нові способи зменшення витрат і підвищення ефективності, що може створити додаткові ризики, пов'язані з інноваціями або агресивними стратегіями суперників. Залежно від рівня конкуренції підприємствам необхідно адаптувати свої підходи до управління ризиками.

Важливо розуміти, що всі ці фактори часто взаємопов'язані. До прикладу, економічна нестабільність може підштовхнути підприємства до зміни організаційної структури або змусити їх переглянути фінансові стратегії. Політичні рішення впливають на регулювання ринку та стимулюють технологічні інновації, які, у свою чергу, змінюють конкурентне середовище.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Система управління господарськими ризиками – це невід’ємна частина сучасного менеджменту. Вона дозволяє підприємствам залишатися ефективними і конкурентоспроможними в умовах постійних змін та невизначеності. Теоретична сутність цієї системи полягає у розумінні ризику як ключового елемента підприємницької діяльності та у розробці інструментів для його контролю. Без належної системи управління ризиками компанія може втратити фінансову стійкість та можливості для розвитку, тому впровадження ефективних стратегій у цій сфері є обов’язковою умовою успішного бізнесу.

Розробка дієвої системи управління фінансовими ризиками передбачає їх попередню ідентифікацію. Цей процес включає виявлення всіх можливих типів ризиків, які можуть виникнути в контексті кожної окремої операції. Ефективна система управління фінансовими ризиками повинна виконувати ключові управлінські функції відповідно до принципів процесного підходу: аналізувати, планувати, організовувати, координувати, прогнозувати та виконувати контроль. Схематично така система призначена для надання управлінцям комплексної інформації, що забезпечує повну оцінку фінансових ризиків, характерних для діяльності підприємства. Такі дії дозволять прийняти більш обґрунтовані та результативні управлінські рішення.

Для якісного аналізу фінансово-господарської діяльності з призначення ідентифікації ризиків необхідно провести оцінку фінансових показників підприємства та визначити ймовірність його банкрутства, що дасть можливість визначити недоліки та розробити стратегії для виходу з ризикових ситуацій або впровадження санаційних заходів.

Ефективне управління ризиками забезпечує врахування різноманітних внутрішніх і зовнішніх факторів. Підприємства мають бути гнучкими та готовими адаптувати свою систему управління ризиками відповідно до змін середовища. Це вимагає постійного моніторингу ситуації, інвестицій у розвиток технологій та формування культури управління ризиками серед працівників.

РОЗДІЛ 2
ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ РИЗИКІВ ФІНАНСОВО-
ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЧУДНІВСЬКОЇ ФІЛІЇ
ДП «ЖИТОМИРСЬКИЙ ЛГЗ»

Чуднівська філія Державного підприємства «Житомирський лікеро-горілчаний завод» функціонує як структурний підрозділ зазначеного підприємства. Вона створена за рахунок державних коштів та перебуває у підпорядкуванні концерну «Укрспирт», який виконує функції органу управління майном. Заснування філії здійснено відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2001 року № 143-р.

Здійснює свою діяльність філія на території регіону та за його межами відповідно до законодавства України, Статуту Державного підприємства «Житомирський лікеро-горілчаний завод» (надалі ДП «ЖЛГЗ»), наказів та розпоряджень генерального директора ДП «ЖЛГЗ» та Положення про Чуднівську філію ДП «Житомирський ЛГЗ». Місцезнаходження Філії: 13200, Україна, Житомирська область, смт. Чуднів, вул. Садова, 2.

Філія створена з метою виробництва та реалізації високоякісного спирту, іншої продукції, випуск якої передбачено Статутом ДП «ЖЛГЗ», а також з метою розширення ринків збуту зазначеної продукції та збільшення грошових надходжень до Державного бюджету України.

Предметом діяльності Філії є:

- виробництво спирту, спирту-сирцю, спирту етилового технічного, спирту етилового денатурованого, спирту ректифікованого для парфумерно-косметичної продукції, парфумерної основи згідно з технічними умовами, парфумерних виробів (напівфабрикатів і готової продукції);
- виробництво спиртових та зброджених соків, морсів, наливок, настоек, бальзамів, горілок особливих, інших алкогольних напоїв, солоду житнього ферментованого і неферментованого, слабоалкогольних та безалкогольних напоїв;

- виробництво холодоносія для низькотемпературних промислових та побутових установок «ХН – 1»;
- виробництво виноматеріалів та вин, кальвадосів, плодово-ягідних вин, харчових есенцій, розлив виноградних вин;
- виробництво оцту харчового ароматизованого «Медовий»;
- роздрібна та оптова торгівля слабоалкогольними та безалкогольними напоями;
- роздрібна та оптова торгівля лікєро-горілочаними та алкогольними напоями;
- вирощування, переробка, реалізації сільськогосподарської продукції.

Підприємство використовує лише натуральну сировину для виготовлення спирту, наслідуючи встановлену засновником заводу політику виготовлення високоякісного продукту бродіння.

Таблиця 2.1

Структура товарної продукції Чуднівської філії

ДП «Житомирський ЛГЗ»

Продукція	2021		2022		2023	
	тис.дал	%	тис.дал	%	тис.дал	%
Горілка "Пшенична"	13556	12,08	35520,5	21,51	20608,4	18,02
Горілка особлива "CHUDNOFF"	10185,3	9,07	19951,9	12,08	27796,8	24,30
Горілка особлива "CHUDNOFF" Прополіс	-	-	265,68	0,16	13554,3	11,85
"Клюква на меду"	-	-	9254	5,60	6761,8	5,91
"Виноград на меду"	-	-	7503,4	4,54	6502,6	5,69
"Лісова ягода на меду"	-	-	8753,8	5,30	6502,6	5,69
"Персик на меду"	-	-	6002,4	3,63	5502,2	4,81
"Слива на меду"	-	-	6252,8	3,79	6002,4	5,25
"Вишня на меду"	-	-	11004,6	6,66	9503,8	8,31
"Горобина медова на коньяку"	-	-	8753,6	5,30	5502,2	4,81
Вермути міцні:						
"Поліський класичний"	-	-	-	-	3030,1	2,65
"Поліський хмільний"	-	-	-	-	1979,9	1,73
"Поліський букет"	-	-	-	-	1979,7	1,73
"Поліський червоний"	-	-	-	-	2400,9	2,10
Всього:	112241,6	100	165148,7	100	114367	100

Джерело: власні дослідження на основі даних підприємства.

За даними таблиці у структурі товарної продукції Чуднівської філії ДП «Житомирський ЛГЗ» у 2023 р. найбільшу частку займає горілка особлива «CHUDNOFF» – 24,3%, горілка «Пшенична» – 18,02 % та горілка особлива «CHUDNOFF» Прополіс – 11,85%.

З таблиці 2.3 видно, що фондівдача за останні три роки зросла, і у 2023 р. складає 1,53 грн, що майже на 118,60% більше, ніж у 2021 р. Матеріаловіддача зменшилася у 2023 р. на 0,09 грн і становить 1,35 грн, що на 93,75% менше, ніж у 2021 р.

Таблиця 2.2

**Ефективність використання виробничих фондів Чуднівської філії
ДП «Житомирський ЛГЗ»**

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. до 2021 р.	
				+/-	%
Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис грн	7277,05	8292,65	8771,3	1494,25	120,53
Фондоозброєність (на 1 середньорічного працівника), тис грн	2,13	1,85	1,85	-0,28	86,85
Матеріаловіддача, грн	1,44	2,07	1,35	-0,09	93,75
Фондовіддача, грн	1,29	1,46	1,53	0,24	118,60
Фондоємкість, грн	0,32	0,29	0,35	0,03	9,4
Ступінь зносу основних виробничих фондів, %	65	68	73	8	--
Середньорічна вартість оборотних засобів, тис грн	7935,85	10209,4	11788,2	3852,35	148,54
Коефіцієнт обороту оборотних засобів	1,19	1,19	1,14	-0,05	--
Тривалість 1 обороту оборотних засобів, днів	307	307	320	+13	104,23
Припадає оборотних засобів на 1 грн основних фондів, грн	1,09	1,23	1,34	0,25	22,9
Частка дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів, %	0,68	0,57	0,41	-0,26	-
Норма прибутку, %	2,8	2,2	1,1	-1,7	-60,7

Джерело: власні дослідження на основі даних підприємства [8-10].

Коефіцієнт оборотності оборотних засобів зменшилася у 2023 р. в порівнянні з 2021 р. на 0,05 і становить 1,14. Це призвело до збільшення у 2023 р. тривалості обороту оборотних засобів, в порівнянні з 2021 р. від 307 днів

до 320 днів, що є негативною тенденцією. Частка дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів зменшилася на 0,26 – 2023 р. в порівнянні з 2021 р. Це є позитивний показник, який свідчить про виважену політику керівництва підприємства, щодо дебіторів.

Аналіз даних таблиці 2.3 свідчить про сприятливий трудовий мікроклімат на підприємстві, що підтверджується низьким показником плинності кадрів. Це підтверджує ефективну кадрову політику підприємства та створення належних умов праці, які сприяють підтриманню високого рівня продуктивності працівників.

Таблиця 2.3

Ефективність використання персоналу Чуднівської філії

ДП «Житомирський ЛГЗ»

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. до 2021р.	
				+/-	%
Середньорічна чисельність працівників, осіб	252	252	248	-4	98,40
Корисний фонд робочого часу за рік 1 працівником, днів	158,8	195,8	197,9	2,1	1,76
Фактично відпрацьовано за рік 1 працівником, днів	288	288	288	36	15
Коефіцієнт використання персоналу	20,2	22,3	21,6	-0,7	-3,7
Отримано чистого доходу на 1 середньорічного працівника, тис. грн	37,3	48,2	53,4	16,1	43,2
Отримано чистого доходу на 1 люд.- год, грн	123,85	186,08	190,96	67,11	54,2
Середньомісячна оплата праці 1 працівника, грн	8511	13381	15856	7345	86,3
Середньорічна оплата праці працівника, тис. грн	102,1	160,6	190,3	88,2	86,4

Джерело: власні дослідження на основі даних підприємства [8-10].

Збільшення середньої тривалості робочого дня не обов'язково вказує на покращення використання робочого часу; воно радше свідчить про зростання часу, який працівники витрачають на виконання завдань, без суттєвого збільшення фактичних продуктивних робочих годин. Водночас, відповідно до даних таблиці, спостерігається тенденція до зростання непродуктивних втрат

робочого часу на 6%, що може мати негативний вплив на результати діяльності підприємства.

Аналіз фінансових результатів Чуднівської філії ДП «Житомирський ЛГЗ» за період 2021–2023 років демонструє загалом позитивну динаміку. Зокрема, чистий дохід від реалізації продукції та чистий фінансовий результат мали тенденцію до зростання, що є особливо помітним у 2023 році, коли темп приросту склав 143,2%. Водночас було зафіксовано збільшення собівартості до 166,2%, що може бути наслідком значного зростання обсягу збуту.

Результати проведеного аналізу фінансового стану підприємства та його ключових фінансово-економічних показників свідчать про достатню забезпеченість ресурсами та ефективність їх використання, хоча наявні негативні тенденції потребують додаткової уваги для подальшого вдосконалення процесів.

Таблиця 2.4

**Фінансові результати діяльності Чуднівської філії
ДП «Житомирський ЛГЗ»**

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. до 2021 р.	
				+ / –	%
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	9397,6	12144,7	13459,7	4062,1	143,2
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	7876,9	10809,3	13090,3	5213,4	166,2
Валовий прибуток (збиток) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	12264,5	19348,6	19693,3	7428,8	60,6
Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн.	649,0	1000,0	1160,5	511,5	78,8
Фінансовий результат від звичайної діяльності, тис. грн.	12264,5	19348,6	19693,3	7428,8	60,6
Фінансовий результат від діяльності до оподаткування, тис. грн.	607,3	994,5	545,0	-62,3	-10,3
Чистий фінансовий результат (прибуток, збиток), тис. грн.	440,3	815,5	446,9	6,6	1,5

Джерело: власні дослідження на основі даних підприємства [8-10].

Фінансовий стан підприємства відображає його здатність своєчасно виконувати зобов'язання, погашати заборгованості, ефективно забезпечувати

фінансування операційної діяльності та бізнес-проектів, а також підтримувати рівень прибутковості. Важливим аспектом оцінки фінансового стану є аналіз відносних показників ліквідності, які характеризують здатність підприємства швидко трансформувати активи у грошові кошти.

Оцінка ліквідності передбачає аналіз достатності поточних (оборотних) активів для виконання поточних зобов'язань, таких як короткострокова кредиторська заборгованість. Зниження показників ліквідності у 2023 році зумовлено тим, що темпи зростання оборотних активів перевищили темпи зростання зобов'язань у порівнянні з 2021 роком, при цьому оборотні активи збільшилися на 121,5%.

Таблиця 2.5

Оцінка ліквідності фондів Чуднівської філії ДП «Житомирський ЛГЗ»

Показник	Нормативне значення	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. / 2021 р.	2023 р. до нормативного значення
Коефіцієнт покриття	> 1,0	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3
Коефіцієнт швидкої ліквідності	> 0,5	0,6	0,8	0,9	0,7	0,9
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	> 0,2	0,2	0,3	0,5	0,2	0,2
Частка оборотних засобів в активах	-	389,4	412,7	473,0	121,5	105,9
Коефіцієнт забезпеченої ліквідності	> 0,5	0,5	0,6	0,8	0,6	0,8

Джерело: власні дослідження на основі даних підприємства [8-10].

Аналіз даних таблиці свідчить про поступове зниження рентабельності продукції. У 2023 році темп зменшення цього показника становив 14,17% порівняно з попереднім роком, а у 2021 році – 18,63%. Така динаміка пояснюється зростанням собівартості товарів, зокрема у зв'язку зі стрімким підвищенням курсу долара, оскільки розрахунки за сировину здійснюються в іноземній валюті.

Різне зниження рентабельності діяльності у 2023 році на 0,49% вказує на зменшення прибутковості операційної діяльності підприємства. Проте у тому ж році показник рентабельності дещо покращився, зрісши на 0,58% порівняно з

2022 роком. Водночас рентабельність активів продемонструвала тенденцію до зниження: у 2023 році цей показник зменшився на 0,76%, а у 2022 році – на 0,83%. Це свідчить про недостатню ефективність використання активів для забезпечення прибутковості підприємства.

При оцінці фінансової стабільності підприємства в практиці аналізу застосовують розрахункові коефіцієнти, які оцінюються як у динаміці, так і у порівнянні з нормативними значеннями. Згідно з обчисленнями, наведеними в таблиці, спостерігається зростання коефіцієнта фінансової автономії, що вказує на підвищення фінансової стійкості підприємства та його здатність ефективніше управляти власними фінансами.

Таблиця 2.6.

Окупність витрат фондів Чуднівської філії ДП «Житомирський ЛГЗ»

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. до 2021р.	
				+ / –	%
Рентабельність активів майна	1,10	0,83	0,76	-0,07	-8,43
Рентабельність залученого капіталу	3,08	3,02	4,15	1,13	37,42
Рентабельність оборотних активів	4,08	6,20	8,20	2,3	16,23
Рентабельність власного капіталу	3,08	3,09	5,16	1,6	17,6
Рентабельність реалізованої продукції	1,05	1,06	1,19	0,18	11,8
Рентабельність операційної діяльності	1,06	1,02	1,09	0,02	10,9
Рентабельність звичайної діяльності	1,14	0,49	0,58	0,08	16,96
Чиста рентабельність продажу продукції	21,27	18,63	14,17	-3,92	-21,04
Коефіцієнт покриття виробничих витрат	2,0	2,1	2,5	2,1	20,05
Рентабельність підприємства	7,2	7,9	8,3	7,14	36,02

Джерело: власні дослідження на основі даних підприємства [8-10].

На підприємстві спостерігається стрімке зростання показника, який за три роки підвищився з 0,14 до 0,38, що можна вважати позитивною тенденцією. Щодо коефіцієнта фінансової залежності, рекомендоване його значення не повинно перевищувати 2. Попри те, що показники підприємства перевищують

нормативне значення, у 2023 році порівняно з 2021 роком відбулося його зменшення на 4,58, що є позитивною зміною.

На Чуднівській філії ДП «Житомирський ЛГЗ» коефіцієнт фінансового ризику залишається неприйнятним, оскільки протягом трьох років він перевищує нормативний рівень. Однак у 2022 році цей показник демонструє позитивну динаміку, наближаючись до нормативного значення. Особливо слід відзначити зниження коефіцієнта з 5,99 у 2021 році до 1,64 у 2023 році, що свідчить про покращення фінансової стабільності.

Аналіз фінансової залежності капіталізованих джерел вказує на коливання показника в межах 0,79–0,46, що свідчить про наявність у підприємства довгострокових зобов'язань. Водночас коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел варіюється в діапазоні від 0,21 до 0,54, що відображає частку власного капіталу у структурі довгострокових джерел фінансування.

Таблиця 2.7.

Діагностика фінансової стійкості Чуднівської філії ДП «Житомирський ЛГЗ»

Показник	Нормативне значення	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. до 2021 р.	2023 р. до нормативного значення
Коефіцієнт автономії	> 0,5	0,14	0,29	0,38	0,15	0,09
Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	за планом	2,26	1,06	0,81	-1,2	-0,25
Коефіцієнт фінансової стабільності	> 1,0	4,56	4,88	3,56	-2,1	-0,32
Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу	< 0,5	0,80	0,61	0,47	-0,19	-0,14
Коефіцієнт забезпечення власними коштами	> 0,1	5,99	2,41	1,64	-3,58	-0,77
Коефіцієнт фінансової залежності	< 2,0	0,21	0,41	0,54	+0,20	+0,13
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	> 0,5	6,99	2,41	2,64	-4,58	+0,23

Джерело: власні дослідження на основі даних підприємства [8-10].

Аналіз фінансової стійкості підприємства за період 2021–2023 років свідчить про поступове покращення показників, які з кожним роком наближалися до нормативних значень. Водночас виявлено невідповідність окремих коефіцієнтів нормативним рівням, зокрема коефіцієнта фінансової залежності, коефіцієнта фінансової автономії та коефіцієнта фінансового ризику. Для забезпечення стабільного рівня фінансової стійкості та сталого функціонування підприємства в майбутньому необхідно впроваджувати систематичне та ефективне управління фінансовими ресурсами. Одним із ключових напрямів підвищення фінансової стійкості є збільшення оборотних коштів, що може бути досягнуто шляхом розширення обсягів реалізації якісної продукції, виконання робіт і надання послуг, а також через підвищення прибутковості та рентабельності діяльності підприємства в цілому.

Важливо зазначити, що діагностика фінансового стану підприємства базується на аналізі фінансової звітності. Проте сучасна структура пасиву балансу може ускладнювати цей процес через неоднозначність у класифікації таких статей, як довгострокові та поточні забезпечення, доходи майбутніх періодів, цільове фінансування та інші складові.

На сьогодні одним із ефективних способів підтримки фінансової стабільності на високому рівні є розширення напрямів діяльності підприємства. Умови високої конкуренції як на внутрішніх ринках товарів і послуг, так і на світових товарних ринках стимулюють підприємства використовувати нові можливості для зміцнення конкурентних позицій. Відкриття нових ринкових ніш, здатних забезпечити прибуток та створити додаткову цінність, може стати ключовою перспективою для підприємства. Однак у сучасних умовах швидкої реакції конкурентів компанія повинна оперативно реалізовувати нові можливості, щоб уникнути втрати потенційних переваг.

Однією з переваг диверсифікації є здатність забезпечити фінансову стабільність підприємства в умовах нерентабельності основної діяльності, високої конкуренції, економічних криз, дефіциту ресурсів чи інших негативних чинників. Механізм стабілізації полягає у перерозподілі фінансових ресурсів між

допоміжними та основними видами діяльності, що сприяє підтриманню необхідного рівня фінансової стійкості.

Окрім диверсифікації, існує низка інших підходів до покращення фінансової стабільності підприємства. Зокрема, підвищення якості продукції, робіт та послуг, а також розширення асортименту можуть стимулювати зростання споживчого попиту. Це, у свою чергу, сприятиме збільшенню доходів підприємства та формуванню більшого обсягу власних оборотних активів. Ще одним важливим інструментом є аналіз платоспроможності та фінансової стійкості клієнтів. Оцінка їх фінансового стану дозволяє мінімізувати ризики неповернення коштів за поставлену продукцію, виконані роботи чи надані послуги. Узагальнюючи, впровадження зазначених підходів дозволяє підприємству не лише зберігати, але й зміцнювати свою фінансову стабільність, забезпечуючи ефективну адаптацію до змін у зовнішньому середовищі.

Таблиця 2.8.

Оцінка фінансового потенціалу Чуднівської філії ДП «Житомирський ЛГЗ», % за моделлю Терещенка

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Вихідні дані:			
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	9397,6	12144,7	13459,7
Чистий прибуток, тис. грн	440,1	815,5	446,9
Запаси, тис. грн	288	288	288
Поточні зобов'язання, тис. грн	24658	41811	35641
Підсумок балансу, тис. грн	36054	53658	47707
Розрахунок значення функції:			
Значення X1	3,448	3,169	2,745
Значення X2	4,088	3,756	3,778
Значення X3	0,071	0,223	0,089
Значення X4	0,078	0,230	0,118
Значення X5	0,328	0,377	0,406
Значення X6	1,735	1,955	1,843
Значення Z-показника	6,870	8,747	6,202
Інтерпретація результатів:			
Стан підприємства	Є фінансово стійким	Є фінансово стійким	Є фінансово стійким
Фінансова стійкість	Є фінансово стійким	Є фінансово стійким	Є фінансово стійким
Рівень фінансового потенціалу	Є фінансово стійким	Є фінансово стійким	Є фінансово стійким

Джерело: власні дослідження на основі даних підприємства.

Визначено, що Чуднівській філії ДП «Житомирський ЛГЗ» загроза банкрутства відсутня. Вартість підприємства визначається як скоригована сума інвестованого капіталу, плюс кумулятивна сума поточної вартості за останній рік. Поліпшення ситуації для Чуднівської філії ДП «Житомирський ЛГЗ» передбачає зростання економічної доданої вартості.

Таблиця 2.9

Оцінка фінансового потенціалу Чуднівської філії ДП «Житомирський ЛГЗ» за моделлю Альтмана

Показник	2021 р.	2022р.	2023р.
Вихідні дані:			
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	9397,6	95,8	12144,7
Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн	125,6	136,4	184,2
Чистий прибуток, тис. грн	440,3	815,5	446,9
Оборотні активи, тис. грн	288,0	288,0	288,0
Власний капітал, тис. грн	20,0	20,2	20,0
Довгострокові зобов'язання, тис. грн	0	0	0
Поточні зобов'язання, тис. грн	1528	1596	1623
Підсумок балансу, тис. грн	12455	13566	15896
Розрахунок значення функції:			
Значення X1	0,462	0,442	0,393
Значення X2	0,742	0,724	0,726
Значення X3	0,066	0,194	0,086
Значення X4	4,568	4,028	3,459
Значення X5	0,844	0,844	0,727
Значення Z-показника	5,393	5,444	4,571
Інтерпретація результатів:			
Ймовірність банкрутства	Загроза банкрутства відсутня	Загроза банкрутства відсутня	Загроза банкрутства відсутня
Фінансова стійкість підприємства	Є фінансово стійким	Є фінансово стійким	Є фінансово стійким
Рівень фінансового потенціалу	Загроза банкрутства відсутня	Загроза банкрутства відсутня	Загроза банкрутства відсутня

Джерело: власні дослідження на основі даних підприємства.

Досягнення максимізації вартості підприємства можливе шляхом реалізації низки стратегічних заходів. Одним із ключових напрямів є формування пакету інвестиційних проєктів, що включає розробку як довгострокових, так і короткострокових програм з обмеженим потенціалом

зростання. Важливим етапом також є розробка планів інтеграції придбаних об'єктів у єдиний функціональний комплекс, що дозволяє оптимізувати їх використання та підвищити загальну ефективність підприємства.

Таблиця 2.10

Оцінка вартості бізнесу за методом EVA

Показник	2021р.	2022р.	2023р.	2023 р. до 2021 р.	
				+/-	%
Вихідні дані:					
Фінансові витрати, тис. грн	25,2	29,7	23,6	-2,9	89,5
Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн	125,6	136,4	184,2	125,6	136,4
Власний капітал, тис. грн	20,0	20,2	20,0	20,0	20,2
Довгострокові зобов'язання, тис. грн	0	0	0	0	0
Розрахунок значення показників:					
Прибуток до вирахування відсотків і податків (ЕВІТ), тис. грн	15268,0	22910,0	23909,0	3,23	35,0
Чистий операційний прибуток (NOPAT), тис. грн	12214,4	18328,0	19127,2	2,10	12,1
Величина інвестованого капіталу (ІС), тис. грн	20,0	20,0	20,0	20,0	20,2
Середньозважена вартість капіталу (WACC), %	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Економічна додана вартість (EVA), тис. грн	11931,7	18035,9	18793,8	2,2	21,3

Джерело: власні дослідження на основі даних підприємства.

Аналіз платоспроможності та фінансової стійкості клієнтів є інструментом для мінімізації ризиків та забезпечення фінансової стабільності підприємства. Результати проведених розрахунків за моделями оцінки фінансового стану свідчать про фінансову стійкість досліджуваного підприємства. Для підтримки стабільного рівня фінансової стійкості та забезпечення безперебійної діяльності підприємства в майбутньому керівництву необхідно забезпечити ефективне й постійне управління цим показником. Завдання підвищення фінансової стійкості організації можливе шляхом, насамперед, за рахунок підвищення обігу активів, що досягається шляхом нарощування обсягів реалізації якісної продукції, розширення спектру виконаних робіт і послуг.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Чуднівська філія ДП «Житомирський ЛГЗ» у своїй діяльності дотримуються політики використання натуральної сировини для виробництва спирту, що відповідає принципам, закладеним засновником підприємства, з метою створення високоякісного продукту.

Кадрова політика підприємства характеризується сприятливим мікрокліматом, що підтверджується низьким рівнем плинності кадрів. Аналіз фінансових результатів діяльності Чуднівської філії за період 2021–2023 років демонструє позитивну динаміку, таким чином, чистий дохід від реалізації продукції та фінансовий результат підприємства мають тенденцію до зростання. Найбільш успішним виявився 2023 рік, у якому темп приросту чистого доходу склав 143,2%. Однак одночасно із зростанням доходів зафіксовано значне збільшення собівартості продукції (166,2%).

Показник рентабельності діяльності у 2023 році знизився на 0,49%, що вказує на зменшення прибутковості операційної діяльності. Разом із тим, у порівнянні з 2022 роком, у 2023 році було зафіксовано приріст цього показника на 0,58%. Рентабельність активів також демонструє спад: зниження у 2023 році становило 0,76%, тоді як у 2022 році цей показник зменшився на 0,83%. Це вказує на недостатньо ефективне використання активів для досягнення прибутковості.

Аналіз фінансової стабільності підприємства за 2021–2023 роки показує позитивну динаміку у забезпеченні фінансової стійкості. Однак невідповідність деяких показників нормативним значенням вказує на необхідність посилення фінансового управління.

Для досягнення стабільності в довгостроковій перспективі підприємству слід продовжувати вдосконалювати механізми управління фінансами, зокрема за рахунок ефективного використання ресурсів, збільшення обсягів продажу та підвищення рентабельності.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ У ЧУДНІВСЬКІЙ ФІЛІЇ ДП «ЖИТОМИРСЬКИЙ ЛГЗ»

У сучасних економічних умовах, коли технології розвиваються надзвичайно швидкими темпами, успішні підприємства зосереджують свої зусилля на пошуку інноваційних напрямів для управління економічними ризиками. Одним із найважливіших аспектів такого розвитку є безпечна автоматизація виробництва та переробки. Інновації в цій галузі відкривають перед підприємствами широкі можливості, забезпечують високу конкурентоспроможність і підвищують ефективність роботи.

Безпечна автоматизація передбачає інтеграцію новітніх технологічних рішень у виробничі процеси з урахуванням мінімізації ризиків для здоров'я і безпеки працівників, а також навколишнього середовища. Автоматизація охоплює використання роботизованих систем, штучного інтелекту (ШІ), Інтернет речей (IoT), а також технологій управління великими даними для забезпечення безперервної оптимізації операцій.

Розглянемо ключові фактори, які формують середовище для автоматизації та визначають її успішність у стратегічному розвитку підприємства (рис.3.1).

Рис. 3.1. Фактори та можливості автоматизації виробництва.

Джерело: власні дослідження.

Інновації в робототехніці та IT-сфері змінюють підходи до управління виробництвом. Швидкий розвиток штучного інтелекту та технологій глибокого

навчання дозволяє автоматизувати навіть ті процеси, які раніше вимагали ручного втручання. Прагнення знизити виробничі витрати та підвищити продуктивність є основною рушійною силою для підприємств. Автоматизація дозволяє суттєво скоротити операційні витрати завдяки зменшенню кількості помилок та простоїв.

Підвищення вимог до безпеки праці стимулює підприємства впроваджувати системи, які мінімізують участь людини в небезпечних процесах. Інвестиції в автоматизацію мають підвищити рівень задоволеності працівників і зменшити випадки професійних захворювань.

Завдяки автоматизованим системам можливе збільшення швидкості та точності виконання виробничих завдань. Роботи та автономні механізми працюють безперебійно і забезпечують рівномірний темп виконання робіт.

За допомогою аналітичних систем та технологій великого обсягу даних можна мінімізувати витрати сировини, енергії та часу. Автоматизація дозволяє підприємствам гнучко реагувати на коливання попиту та оперативно змінювати виробничі потоки.

Використання автоматизованих систем контролю якості дозволяє швидше виявляти дефекти та усувати їх. Системи машинного зору, зокрема, здатні виявляти недоліки з високою точністю, чого важко досягти людині. Автоматизація сприяє зниженню негативного впливу на довкілля. Завдяки оптимізації ресурсів і зменшенню енергоспоживання підприємства можуть працювати екологічно відповідально.

Незважаючи на значні переваги, автоматизація не позбавлена ризиків і викликів (рис. 3.2). Відтак, впровадження автоматизованих рішень потребує значних інвестицій, що може бути непосильним для малих і середніх підприємств. Підключення автоматизованих систем до мережі Інтернет підвищує ризик кібератак. Забезпечення захисту даних і критичних систем стає нагальною проблемою. Хоча автоматизація підвищує продуктивність, вона також може призвести до зменшення робочих місць, що створює соціальну напругу.

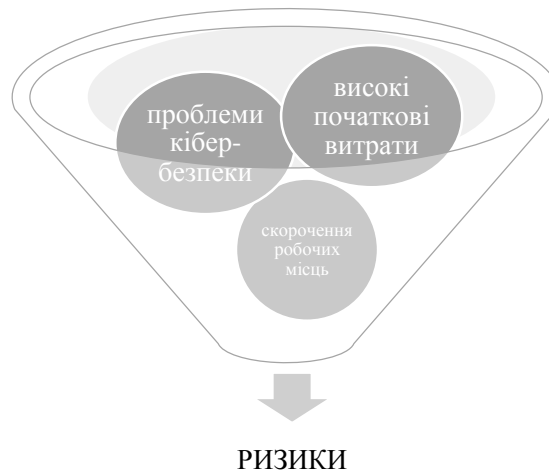

Рис. 3.2. Ризики автоматизації виробничих процесів.

Джерело: власні дослідження.

Сучасні підприємства, що прагнуть бути лідерами ринку, мають активно інвестувати у дослідження і розробку нових технологій. Перспективними напрямками є впровадження цифрових двійників, які дозволяють моделювати виробничі процеси, а також забезпечувати інтеграцію розумних сенсорів для безперервного моніторингу стану обладнання.

У майбутньому, завдяки розвитку технологій ШІ та автономних систем, можна очікувати появу повністю безпілотних виробничих ліній. Розширення можливостей Інтернету речей також сприятиме створенню «розумних» заводів, де всі процеси будуть взаємопов'язані та оптимізовані в реальному часі.

Лікоро-горілчані підприємства України активно використовують різноманітні автоматизовані системи для підвищення ефективності та контролю якості своєї продукції. Основні автоматизовані рішення, які використовують підприємства цього типу наведено у рисунку 3.3.

Для розробки економічної моделі управління економічними ризиками необхідно враховувати внутрішні та зовнішні фактори, які впливають на діяльність підприємства. Запропонована модель містить кілька ключових етапів: ідентифікацію ризиків, оцінку їх впливу, розробку стратегій управління, моніторинг та коригування.

Основними формулами, які пропонується використовувати для управління економічними ризиками Чуднівської філії ДП «Житомирський ЛГЗ» є:

Ймовірність настання ризику (P):

$$P = \frac{J_n}{J}$$

де, J_n – кількість нейтралізованих ризиків;

J – загальна кількість ризиків за досліджуваний період.

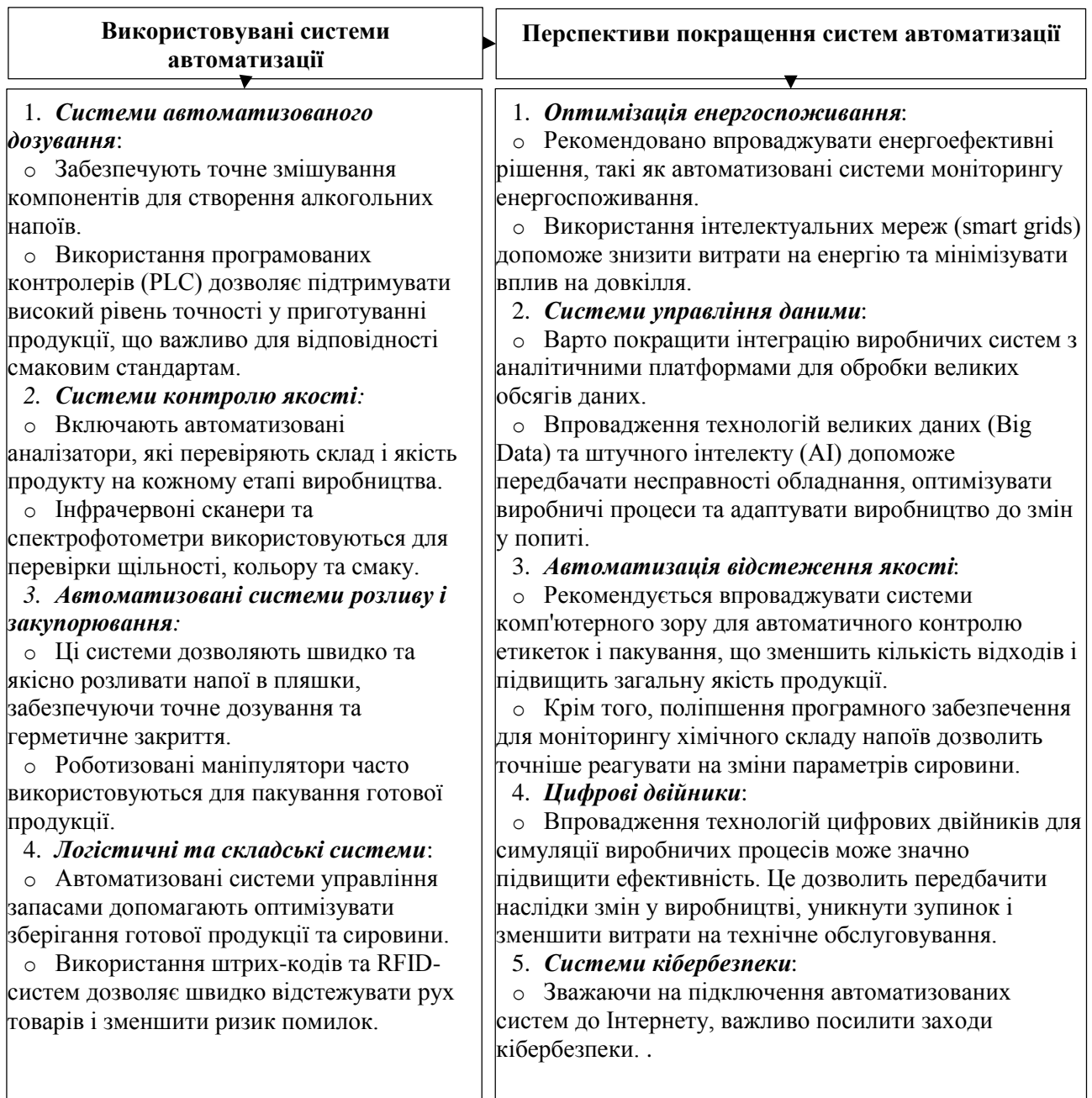

Рис. 3.3. Основні автоматизовані рішення та перспективи автоматизації

Джерело: власні дослідження.

Фінансовий вплив ризику та його інтегровану оцінку пропонується обраховувати:

$$R = P \times C$$

де, R - ризик;

P – ймовірність виникнення ризику;

L – сума можливих втрат;

R > 0,5 - високий ризик; $0,2 \leq R \leq 0,50$ - середній ризик; R < 0,2 - низький ризик.

Відтак, обраховано, що для Чуднівської філії ДП «Житомирський ЛГЗ» ймовірність ризику - перебоїв у постачанні сировини (P) складає 0,3, а сума можливих втрат від даного ризику (L) дорівнює 1 млн грн на рік. Постає необхідність розробки ефективної системи управління ризиками в поєднанні з автоматизацією виробничих систем, яка дозволить нейтралізувати вплив ризику (рис 3.4.).

Економічна ефективність запропонованих заходів нейтралізації ризиків у Чуднівській філії ДП «Житомирський ЛГЗ» визначається:

$$E = (V_{yn} - V_{yp}) \times 100$$

де, E— економічний ефект від нейтралізації ризику;

V_{yn} – витрати, яких вдалося запобігти;

V_{yp} – витрати на управління ризиками.

Постає задача мінімізації витрат при умові, що зменшення ризику має бути більше різниці загального та установленого керівництвом можливого відсотка максимального ризику.

Відтак, цільова функція має вигляд:

$$F_1 = \sum_{i=1}^k z_i x_i \rightarrow \min \quad (1)$$

Для розрахунку функції застосовуються обмеження:

$$\begin{cases} \sum_{i=1}^k x_i \Delta r_i \geq Q - Q_0 \\ 0 \leq x_i \leq 1 \end{cases} \quad (2)$$

Відтак, загальна сума коштів для управління та мінімізації ризику позначається Z_0 , звідси виникає задача максимального зменшення величини ризику.

З врахуванням вищенаведеної інформації цільова функція набирає вигляду:

$$F_2 = \sum_{i=1}^k x_i \Delta r_i \rightarrow \max \quad (3)$$

за обмежень:

$$\begin{cases} \sum_{i=1}^k z_i x_i \leq Z_0 \\ 0 \leq x_i \leq 1 \end{cases} \quad (4)$$

Рис. 3.4. Система нейтралізації ризиків Чуднівської філії

ДП «Житомирський ЛГЗ»

Джерело: власні дослідження.

Такий підхід в формалізації оптимізаційної задачі можна вважати обережним (консервативним), оскільки підприємство завчасно виділяє кошти для попередження втрат, до яких може призвести збільшення ризику. Відтак, ефективність запропонованої системи та її вплив на економічні показники можна розглянути на рисунку 3.5.

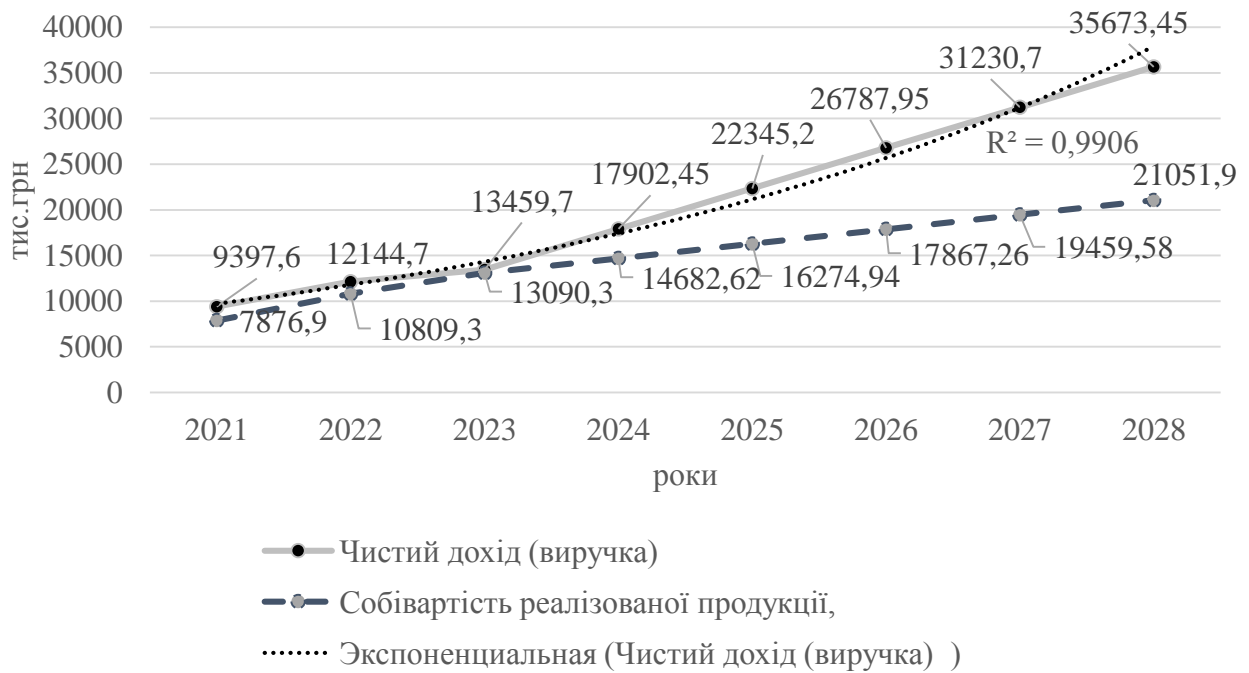

Рис. 3.5. Прогноз зміни економічних показників діяльності Чуднівської філії ДП «Житомирський ЛГЗ» після нейтралізації ризиків

Джерело: власні дослідження.

Запропоновані заходи управління економічними ризиками є комплексним інструментом, що враховує як внутрішні, так і зовнішні загрози, здатні впливати на стабільність функціонування Чуднівської філії ДП «Житомирський ЛГЗ». Впровадження такої моделі дозволяє ідентифікувати основні ризики, оцінити їхню ймовірність і потенційний фінансовий вплив, а також розробити ефективні стратегії мінімізації. Ймовірність похибки проведених прогнозних даних перевірено поліноміальним методом вирівнювання, який має найменшу ймовірність відхилення.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Підсумовуючи, ефективне управління лікєро-горілчаним заводом має важливе значення для оптимізації операцій, підтримки якості та збереження конкурентоспроможності в динамічній індустрії спиртних напоїв. Застосовуючи правильні інструменти, впроваджуючи найкращі практики та впроваджуючи інновації, лікєро-горілчані заводи можуть подолати труднощі та відкрити новий рівень ефективності та успіху.

Інноваційний стратегічний розвиток підприємства через безпечну автоматизацію є запорукою його довгострокового успіху. Попри існуючі ризики, переваги у вигляді підвищення ефективності, зменшення витрат і поліпшення якості продукції роблять автоматизацію необхідною умовою для збереження конкурентних позицій. Важливо забезпечити збалансований підхід, враховуючи як економічні, так і соціальні аспекти автоматизації, щоб вона стала справжнім каталізатором позитивних змін у суспільстві та бізнесі.

Ефективність запропонованих заходів базується на систематичному контролі ризикових подій та передбачає своєчасну ідентифікацію ризиків, таких як перебої в постачанні сировини або коливання валютного курсу, дозволяє уникнути значних фінансових втрат. Постійний контроль сприяє стабільності виробничих і фінансових процесів.

Таким чином, впровадження запропонованих заходів управління економічними ризиками не лише дозволяє мінімізувати втрати від непередбачуваних подій, але й створює умови для підвищення операційної ефективності, фінансової стабільності та стратегічної гнучкості підприємства. Це дає можливість Чуднівській філії ДП «Житомирський ЛГЗ» успішно функціонувати в сучасному конкурентному середовищі та досягати довгострокових цілей розвитку.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Відповідно проведеного дослідження можна окреслити наступні висновки та пропозиції:

1) Ефективне управління ризиками дає ключову роль у забезпеченні стабільності та довгострокового успіху підприємства в умовах постійних змін та економічної невизначеності. Сучасна система управління ризиками має враховувати вплив як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, що потребують інтегрованого підходу до аналізу та прийняття рішень щодо нейтралізації негативного впливу. Для досягнення цієї мети підприємствам необхідно створити адаптивні механізми, які не можуть швидко реагувати на виклики, забезпечуючи при цьому фінансову стійкість і конкурентоспроможність.

2) Важливу увагу слід приділяти постійному моніторингу змін у зовнішньому середовищі, впровадження інноваційних технологій та удосконалення внутрішніх процесів. Також сприяє розвитку культури управління ризиками серед співробітників, що сприяє обізнаності й відповідальності на кожному рівні організації. Лише в умовах активного залучення персоналу до процесу управління ризиками компанія може зменшити негативний вплив негативних загроз та використати нові можливості для розвитку.

3) Крім того, проведений аналіз фінансових показників виявлення ризиків, пов'язаних із ймовірністю банкрутства чи іншими кризовими ситуаціями, не дозволяє лише запобігти втратам, а й розробити ефективні стратегії санації або знищення проблеми. Розуміння ризику як незначного елемента підприємницької діяльності, а також його проактивне управління допомагають підприємства зберегти стабільність, швидко адаптуватися до змін і залишитися лідерами у своїй галузі.

4) Таким чином, система управління ризиками є не лише інструментом мінімізації втрат, але є елементом стратегічного розвитку бізнесу. За умов правильної організації та гнучкості вона стає основою для досягнення стійкого зростання та забезпечення успіху на тривалий період.

5) Аналіз фінансової стійкості підприємства за 2021–2023 роки демонструє загальну позитивну динаміку в напрямі забезпечення фінансової стійкості, що негативно впливає на зусилля підприємства щодо адаптації до ринкових умов. Водночас наявність окремих показників, що не відповідають нормативним значенням, вказує на потребу в оптимізації фінансового управління та впровадженні додаткових заходів для мінімізації ризиків.

6) Для забезпечення довгострокової стабільності підприємства необхідно активізувати роботу в кількох ключових напрямках. Насамперед це застосування вдосконалення механізмів управління фінансами, що включає раціональне використання наявних ресурсів, підвищення ефективності виробничих процесів та підвищення рентабельності. Особливу увагу варто приділити розвитку каналів збуту та розширенню ринків, що збільшить обсяг продажів і покращить фінансовий результат.

7) Аналіз фінансової стабільності підприємства за період 2021–2023 років демонструє позитивні тенденції у зміцненні фінансової стійкості. Однак, відхилення деяких показників від нормативних значень свідчить про необхідність удосконалення фінансового управління.

8) Для забезпечення довгострокової стабільності підприємству варто продовжувати оптимізацію управлінських процесів, зокрема, шляхом раціонального використання ресурсів, зростання обсягів реалізації продукції та підвищення рентабельності. Розширення видів діяльності та диверсифікація бізнесу також є перспективними напрямками зміцнення фінансового становища, особливо у конкурентному середовищі.

9) Таким чином, запропонована модель управління економічними ризиками сприяє не лише мінімізації втрат від непередбачених ситуацій, але й створює передумови для підвищення ефективності операцій, стабільності фінансових показників та стратегічної гнучкості. Це забезпечує Чуднівській філії ДП «Житомирський ЛГЗ» можливість успішно працювати в умовах високої конкуренції та досягати довгострокових цілей розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Башинська І.О. Ризикостійкість як критерій безпекоорієнтованого управління промисловим підприємством. *Бізнес-Інформ*. 2019. № 11. С. 330-336.
2. Бірченко Н.О., Руденко С.В., Ряснянська А.М. Обліково-аналітичне забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Економіка. 2022. Випуск 13. С. 191-197.
3. Бортнік О. В. Управління ризиками в органах місцевого самоврядування на основі міжнародних стандартів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 1. С. 141–148. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.1.141>
4. Вірченко В.В. Сучасний інструментарій ризик-менеджменту інноваційно-підприємницької діяльності в умовах формування віртуальної економіки. *Ефективна економіка*. 2021. № 9. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.9.2>
5. Голобородько Я. (2022). Війна в Україні: економіка, бізнес, логістика, допомога <https://trans.info/ru/viyna-v-ukrayini-ekonomika-biznes-logistika-dopomoga-279148>
6. Гросул В.А., Усова М.О. Стратегічні аспекти управління ризикостійкістю підприємства роздрібною торгівлю. *Інноваційна економіка*. 2022. № 1. С. 38-43.
7. Гросул В. А., Усова М. О. Ризик: сутність, причини виникнення та основні види. *Економічний простір*. 2021. № 176. С. 58-64.
8. Данилюк В. Теоретична сутність системи управління господарськими ризиками. *Студентські наукові читання – 2024: Збірник наукових праць Науково-практичної конференції «Студентські наукові читання – 2024» за результатами I туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт*. Житомир: Поліський національний університет, 2024. С 74-78.
9. Данилюк В. Коліщак В. Інноваційний напрям стратегічного розвитку лікєро-горілчаного підприємства в сучасних умовах безпечної автоматизації. *Механізми управління розвитком територій: зб. наукових праць у 2 ч. Ч. 2*. Житомир: Поліський національний університет, 2023. С. 245-248.

10. Данилюк В. Коліщак В. Активізація інноваційної діяльності підприємства. Студентські наукові читання - 2023: Збірник наукових праць Науково-практичної конференції «Студентські наукові читання – 2023» за результатами I туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт. Житомир: Поліський національний університет, 2023. С. 55-359.

11. Данилюк В., Бугайчук В., Коліщак В. Стратегічні напрями підвищення продуктивності праці підприємств. Економіка підприємництва: організаційні, управлінські та фінансові пріоритети розвитку : монографія / за ред. проф. Н. В. Валінкевич. Житомир: «Поліський національний університет», 2023. С. 278-302. Данченко О.Б., Занора В.О. Проектний менеджмент: управління ризиками та змінами в процесах прийняття управлінських рішень: монографія. Черкаси : ПП Чабаненко Ю. А. 2019. 278 с.

12. Економічні ризики: методи вимірювання та управління : навчальний посібник / Н. С. Скопенко, І. В. Федулова, Л. В. Мазник, О. М. Кириченко, Л. І. Удворгелі ; за заг. ред. Н. С. Скопенко. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2021. 348 с.

13. Євтушенко, Н., & Захаржевська, А. (2022). Особливості формування механізму розвитку управління ризиками в підприємствах. *Економічний простір*, (182), 61-66. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/182-8>

14. Каюда В. О. Система управління ризиками згідно методології COSO. Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія і практика. 2019. № 3. С. 1–3.

15. Кобелева Т.О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків : Планета-Принт, 2020. 354 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPIPress/54748>

16. Косович Б. І., Дмитрук В. О. Ризики розвитку малого підприємництва в сучасних умовах глобалізації. *Економіка та держава*. 2020. №5. С. 88-92.

17. Литвинов А.І. Управління ризиками та страхування в системі відтворення і сталого розвитку сільськогосподарського підприємства. *Фінансовий простір*. 2015. № 4 (20). С. 159–164.

18. Манн Р. Забезпечення економічної ризикостійкості інноваційно орієнтованих підприємств. Цифрова економіка та економічна безпека. 2023. Випуск 6 (06). С. 104-108.

19. Машина Н. І. Економічний ризик і методи його вимірювання : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2018. 188 с.

20. Назаренко С. А., Носань Н. С. Ризик-менеджмент у господарській діяльності малих підприємств: сучасні імперативи. *Modern Economics*. 2020. № 23(2020). С. 143-147. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V23\(2020\)-23](https://doi.org/10.31521/modecon.V23(2020)-23).

21. Насруллаєв Р. С., Голубкін С. С. Організації неекономічний механізм управління ризиками підприємства в умовах цифровізації . Український журнал прикладної економіки та техніки. 2024. Том 9. № 3. С. 118 – 121.

22. Олексюк Г. В., Лисяк Н. М., Попадинець Н. М. Концептуально-структурні моделі ендогенного потенціалу об'єднаних територіальних громад як передумова підвищення їх конкурентоспроможності. Економіка України. Київ, 2019. № 3. С. 52-69.

23. Олійник, І. (2024). Управління ризиками в системі формування адаптивних організаційних структур. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки», (2 (112), 52-59. <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2024-2-8>

24. Отенко І.П., Чепелюк М.І. Корпоративна культура: міжнародний та трансформаційний аспекти: монографія. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. 242 с.

25. Управління ризиками: навч. наочний посіб. для здобувачів спеціальності 073 «Менеджмент» / М. О. Кравченко, К. О. Бояринова, К. О. Копішинська. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 432 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/43528>

26. Пильнова В. П., Гавриш О. М., Капелюшна Т. В. Формування системи управління підприємницькими ризиками. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 24. С. 51–57. DOI: [10.32702/2306-6814.2020.24.51](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.24.51)

27. Романчик Т. В. Небезпека, загроза, ризик: аналіз термінологічного апарату теорії економічної безпеки. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2020. № 17. С. 257-267.

28. Руденко С. В., Попов Д. О., Цюпак В. П. Механізм забезпечення ризикостійкості в системі управління діяльністю підприємств в кризових умовах. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 2. С. 78 – 82.

29. Самошкіна, І., & Гриб, Є. (2023). Фінансовий механізм управління ризиками сталого розвитку аграрного сектору економіки. *Економіка та суспільство*, (48). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-62>

30. Сірик З. О. Місцеве самоврядування в системі територіальної організації влади. Проблеми формування та стабілізації регіональної економіки. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 29 серпня 2020 р.). Дніпро: НО «Перспектива», 2020. С. 85-89.

31. Танасієва М.М., Никифорак І.І. Ризики як об'єкт внутрішнього контролю: виявлення та оцінка. *Економіка, управління та адміністрування*. № 3(97). С. 30–35. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2021-3\(97\)-30-35](https://doi.org/10.26642/ema-2021-3(97)-30-35)

32. Тимченко О. І. Проблеми розвитку суб'єктів малого підприємництва в сучасних умовах. *Проблеми управління та економіки підприємств в сучасних умовах* : матеріали XVI Міжнар. наук.-практ. конф., 08-09 квітня 2020 р. Київ. : НУХТ, 2020. С. 36-38.

33. Формування механізму управління ризиками переробних підприємств: монографія / За ред. І. М. Посохова, В. Г. Дюжева, Ю. В. Жадан, С. В. Суслікова, І. О. Новік. Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2022. 278 с. : іл.

34. Чайкіна А. Особливості інтеграції ризик-менеджменту в систему управління підприємством. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-5>

35. Шаульська Л.В., Гринкевич Р.І. Управління конфліктами компетентнісної та соціально-психологічної природи в інноваційно-активній

організації. Вісник економічної науки України. 2022. № 2 (43). С. 132–139. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.2\(43\)](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.2(43))

36. Швець Ю. Ризики в діяльності промислових підприємств: види, методи оцінки та заходи подолання ризику. Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 17. Ч.2. С. 131–135.

37. Ющенко Н.Л. Порівняння методів ідентифікації ризиків комплексних проектів з модернізації теплових джерел і теплових мереж. Держава та регіони. 2020. № 6. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-6-5>).

38. Як створити та впровадити систему управління ризиками на підприємстві?(2024). https://biz.ligazakon.net/analitycs/231384_yak-stvoriti-ta-vprovaditi-sistemu-upravlnnya-rizikami-na-pdprimstv

39. Vokovets V., Esmanov O., Bodnia I. The impact of economic risk tolerance on the development of the innovation and investment potential of industrial enterprises. Економіка та суспільство. 2023. № 50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-87>.

40. Mazur K. V., Tomashuk I. V. Governance and regulation as an indispensable condition for developing the potential of rural areas. Baltic Journal of Economic Studies. 2019. Vol. 5. № 5. P. 67–78.

41. Skydan O., Khodakivska O., Bugaychuk V., Grabchuk I., Brodsky Y. (2024). Post-war Development of Ukraine's Economy in the Context of Accelerated Integration into the European Union. In: Alareeni, B., Elgedawy, I. (eds) Opportunities and Risks in AI for Business Development. Studies in Systems, Decision and Control, vol 545. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-65203-5_62

42. Skydan O., Bugaychuk V., Grabchuk I., Sych K., & Kubrak S. (2024). Growth of value added as a factor in the development of Ukrainian agriculture in the context of accelerated integration into the EU. Scientific Horizons, 27(5), 143-158. doi: 10.48077/scihor5.2024.143.

ДОДАТКИ

Додаток 1

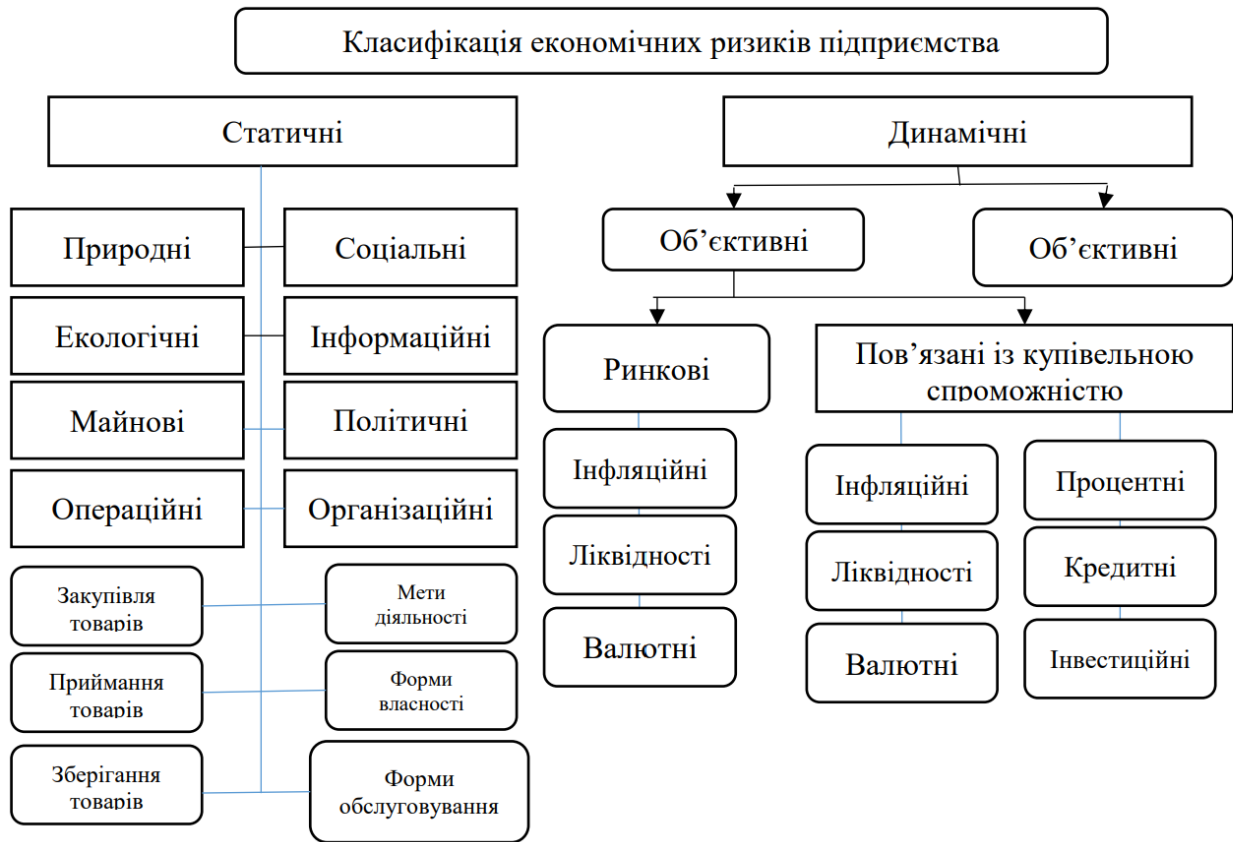

Рис. Класифікація економічних ризиків підприємства

Джерело: розроблено автором на основі матеріалів [8, 16, 21, 35]

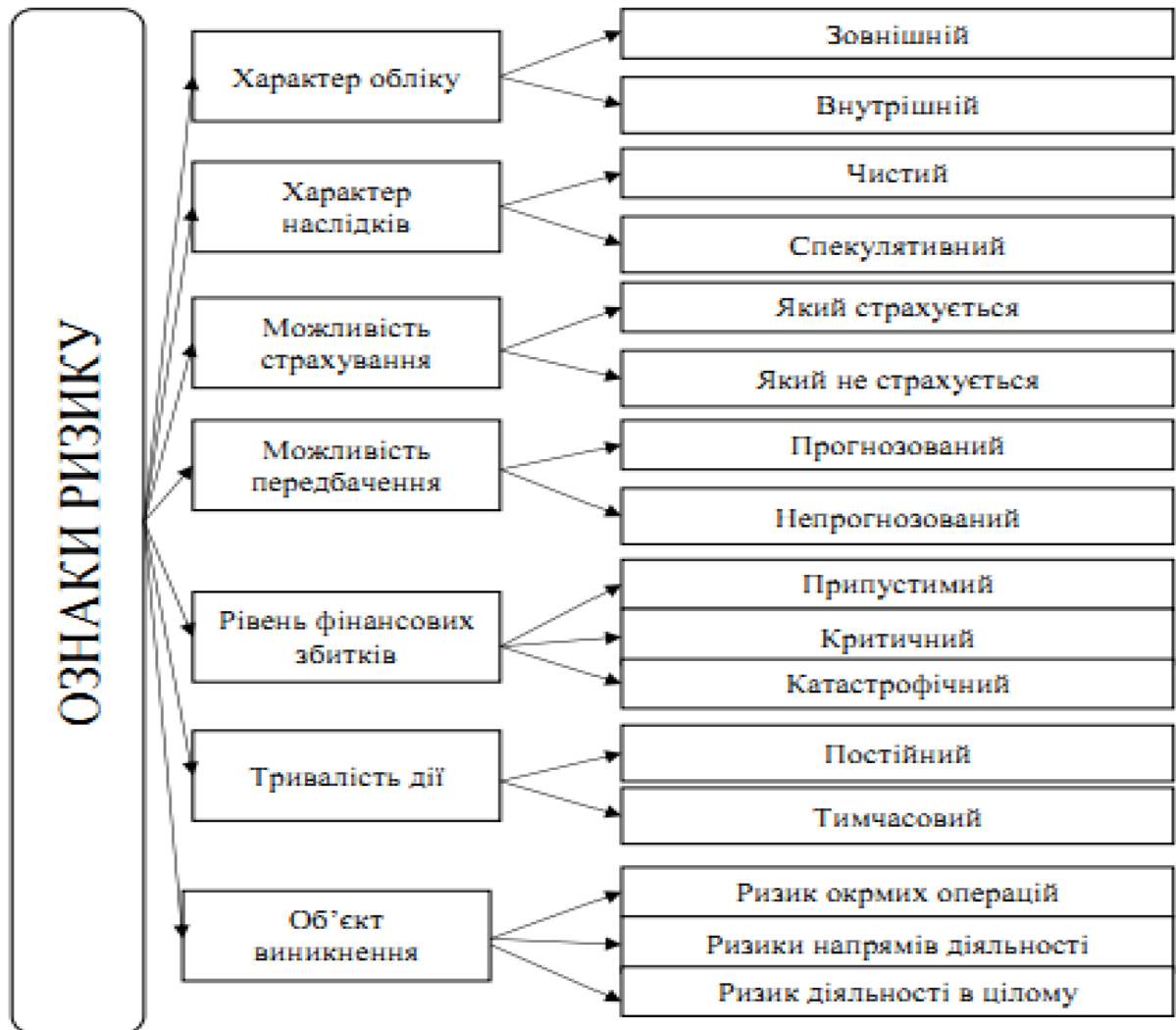

Рис. Класифікація ризиків за ознаками

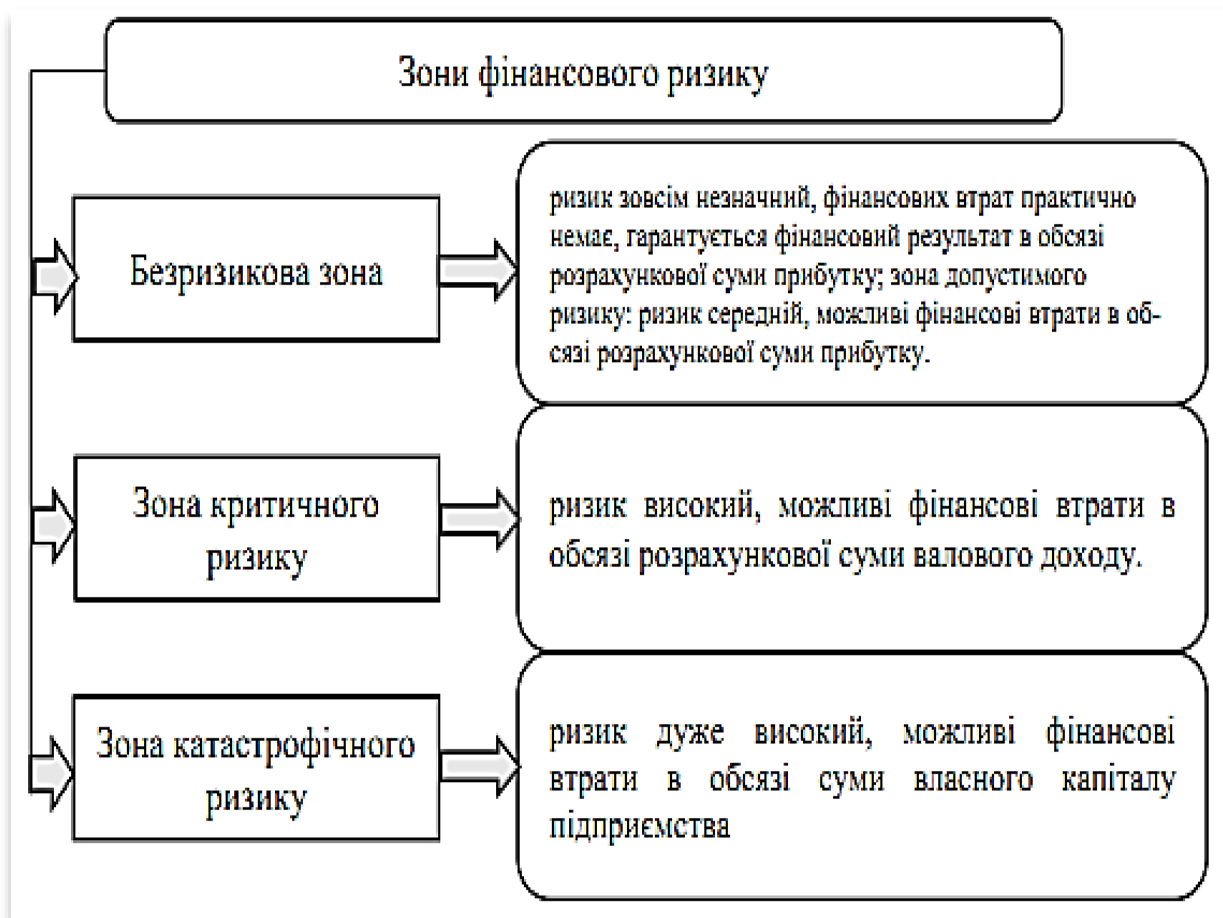

Рис. Зони фінансового ризику підприємства

Джерело: розроблено автором за інформацією [45.]

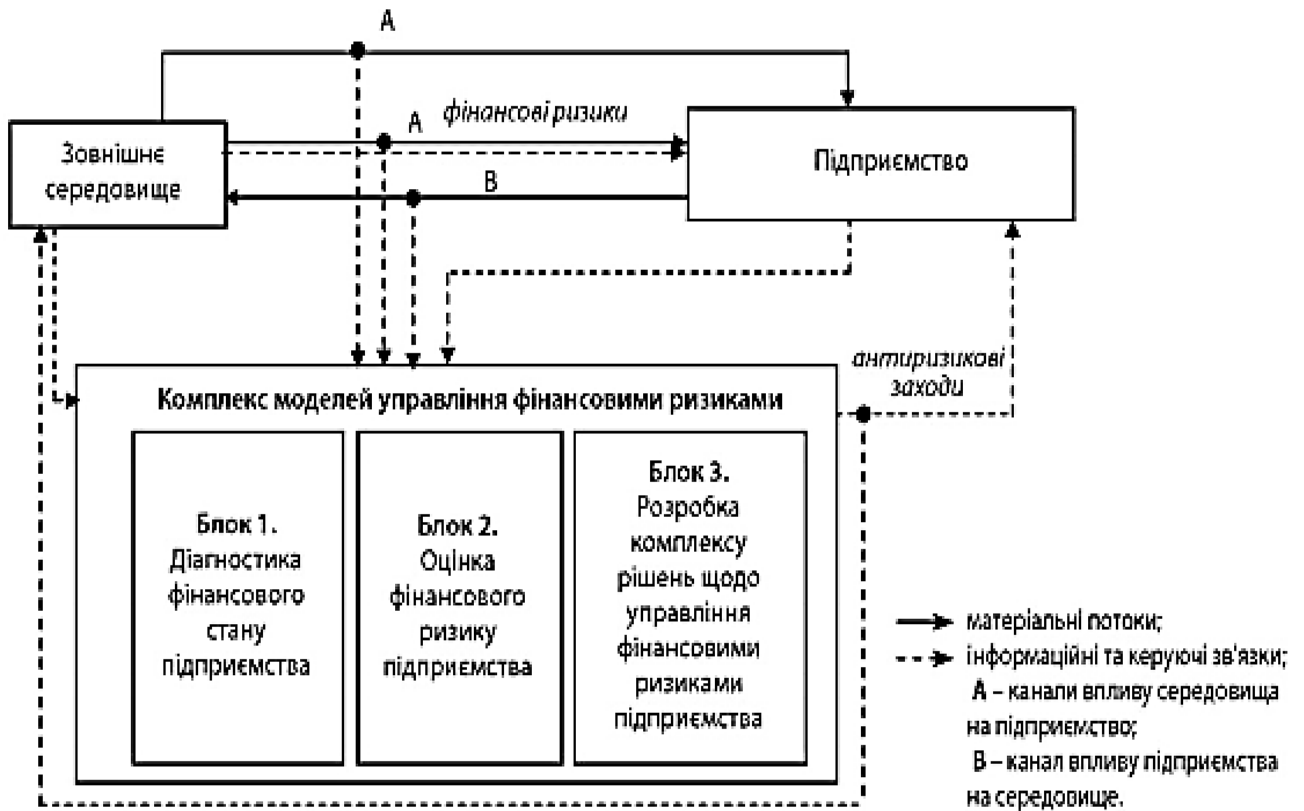

Рис. Система управління фінансовими ризиками підприємства

Джерело: розроблено автором за інформацією [45.]